

Framtagen av Stranas Historia, ideell förening.

Miljöbilder:
Anita Bergström

Hälleviksstrand på Orust, i folkmun kallat Strana, nämns i skriftliga källor första gången 1617 då fiskare slog sig ner runt viken med sina båtar och byggde bodar vid havet. Strosa på Strana tar dig bakåt i tiden bland historiska platser och hus i detta genuina och charmiga fiskeläge!

Strosa på Strana finns också i digital version, framtagen i samarbete med Orust kommun. Klicka på QR-koden och du får hela vandringsguiden i din padda eller telefon. På Orust kommuns hemsida hittar du fler digitala vandringsleder på Orust.

www.vandringslederorust.se

1. Hamnplan

Vid Hamnplan låg magasinen, där man lagrade utskepningsgodis till fartyg och kustångare, som lade till vid Ångbåtsbryggan. Det var i dessa magasin som den stora branden startade 1905, som spred sig och ödelade stora delar av samhället, sjöbodarna och bryggorna. Här låg också en nu raserad brygga Stenbryggan. På 1920-talet sprängdes en vändplan ut för den nystartade buss-trafiken och det växande antalet bilar.

2. Ångbåtsbryggan

Bryggan har tjänat som en central plats för samhället genom många år. Namnet kommer sig av att turbotarna som trafikerade kusten mellan Göteborg och Gravarne var just ångbåtar som t ex ångaren Bohuslän. Också andra fartyg, skutor och kuttrar, lade till för att lasta och lossa. Ångbåtsbryggan var, och är ännu i dag, en central plats i Hälleviksstrand, dit många tar sig för att njuta av utsikten och ta del av folklivet.

3. Båthamnen

I direkt anslutning till Ångbåtsbryggan ligger en av Hälleviksstrands båthamnar. Det är framför allt permanenta båtplatser som finns här men också platser för gästbåtar. De senare är inte så många, men under sommartid när många kanske är ute på långturer ges tillfälle för gäster att lägga till på tomma platser över natten. Andra, helt privata, båtplatser är de som finns i anslutning till sjöbodarna. Ytterligare båtplatser finns i badviken, vid varvet samt längre bort mot Sollid vid Resort-anläggningen.

4. Magasinet / Erwings

Magasinet på Vändplan/Hamnplan har varit många och använts i olika syften. De ursprungliga tjänade just som magasin. Också en mekanisk verkstad har funnits här, liksom under en längre period samhällets livsmedelsbutik. I dag finns i byggnaden en populär och väl frekventerad sommarrestaurang, Erwings, med servering till prismässigt överkomliga rätter samt livemusik.

5. Kiosken

I och med skapandet av Vändplan blev det också utrymme för en kiosk. Den ursprungliga, lilla kiosken byggdes senare till. Den har haft ett varierat utbud, där kunde man köpa färsk mjölk och grädde i lösvikt i en lucka på baksidan mot sjön, cigaretter, tidningar och givetvis, glass och godis i den andra ändan. Nu drivs verksamheten av en passionerad ägare som erbjuder kaffe och bakverk, korv och hamburgare i en egen liten trottoarservering med en härlig utsikt. Här kan stundtals ringla en kö av förväntansfulla ungdomar och vuxna.

6. Vadhusberget

Alla hus på berget ovanför Vändplan blev rov för lågorna i den stora branden 1905. Det var en katastrof för samhället och blev till en riksnöhet. Långt ifrån alla hus var försäkrade och tack vare en stor insamling kunde husen på kort tid återuppföras, denna gång ordnade i rader med brett mellan husen och gavlarna ut mot havet. Namnet Vadhusberget kommer från att man på toppen av berget lade ut, ordnade och lagade sina vader, ett fångsträt för fiske från land eller båt.

7. Strandvägen med "Sitt och njut"

Strandvägen har inte funnits så länge. Vid "Sitt och Njut" kan man koppla av med en fika samtidigt som man ser sjötrafiken på nära håll. Gå gärna längs raden av sjöbodar. De ligger så tätt intill varandra att det är svårt att komma åt att måla väggarna utvändigt. I början av 1900-talet låg det tätt med hus ända fram till sjöbodarna. Man tog sig fram på stigar mellan husen. Ibland var det så trångt att man inte ens kunde tränga sig fram med ett "backetråg". Efter branden 1905 öppnade man upp med längre avstånd mellan vissa hus. Anledningen var att försvåra brand att spridas. De äldsta husen, de som inte lågorna kom åt, ligger längst in på Strandvägen.

8. Sjöbodar

I dag är i princip inga sjöbodar arbetsbodar för fiske längre utan används för tilläggning av fritidsbåtar, till umgänge och bad från bryggorna. Observera namnskytarna på vissa bodar, som minner om gamla fartyg som kuttrar, skonare, jullar m m, med hemmahamn i Hälleviksstrand.

9. Bytteberget

In mellan husen finns en slät klipphäll. Där samlades fiskebesättningen för att fördela fångsten sinsemellan. Man tillämpade ett system med en "blindbock" som gick runt och med en käpp pekade vem som skulle få vilken del av de jämt uppdelade fångsthögarna.

10. Samskaja

Allmänning avsedd som brandpost genom ett "släpp" mellan sjöbodarna. När samhället saknade kommunalt vatten och avlopp gick man ner mellan sjöbodarna och tömde allt avfall direkt i sjön. Vintertid kom allt att ligga kvar tills våren kom. Kajen användes också som i- och avlastning för småbåtar. Man fick inte ankra här, då platsen skulle vara fri för det den var avsedd för.

11. Mias sjöbod

Mitt på Strandvägen ligger Mias Sjöbodscafé, ett populärt utflyktsmål såväl dag- som kvällstid. Här kan man njuta av goda bakverk och härliga sallader utomhus på bryggan eller inomhus i en absolut genuin miljö.

12. Häradskajen

Vid sidan av Brovägen, ner till vänster mot vattnet, ligger den gamla Häradskajen. Här slutade förr Häradsvägen. Det var Hälleviksstrands första allmänna kaj innan Ångbåtsbryggan kom till. Här lastade och lossade man gods och varor, som skulle transporteras vidare, med båt eller häst och vagn. I dag är vattnet vid kajen grundare än förr p g a landhöjningen och båtarna var inte heller så djupgående.

13. Broa bortöver

Bron, eller Broa, som förbinder samhället med de boende "bortöver", är egentligen ett dämme. Bönderna ville utvinna mer mark och byggde ett dämme med en "sluss" för att reglera havsvattnets inflöde. Längre in i viken finns gårdsgårdar utlagda i vattnet som kringgärdade de tilltänkta ängarna. Projektet misslyckades, men bron är kvar. Bron är en populär plats för barn att fiska småkrabba och ordna krabbrace. På senare tid har också kolonier av japanska jätteostron funnit sig tillrätta i vattenflödet under bron, som ändrar riktning efter lufttryck och ebb och flod.

Området på andra sidan bron kallas "bortöver". Där finns flera fina väl underhållna gamla skepparhus från kutter- och skutepoken. Huset till höger direkt efter Broa fick sitt namn Anneberg efter Anna, dotter huset.

14. Lerkilen

Vägen bort mot kyrkan från Stenbron och Anneberg löper längs Lerkilen. Viken sägs vara den djupaste i Bohuslän, men är nu uppslammad till att vara nära sumpmark vid lågvatten. Kilen utgör en veritabel barnkammare för fisk, skaldjur och insekter och har också ett rikt fågelliv. Över 100 fågelarter har kunnat fastställas besöker området runt Lerkilen och några arter häckar i de svårtillgängliga och skyddande vassruggarna. Här kan man också råka på rådjur, älg och räv.

Vid brofästet på andra sidan kan du välja att göra en avstickare åt vänster och ut till **Pers udd**. När tillbaka igen, gå **Västergårdsvägen** utefter **Lerkilen** fram mot **Kyrkan**. Ca halvvägs till Kyrkan kan du ta av till vänster för en promenad till **Stördalen**. När du är tillbaka, på **Västergårdsvägen** igen, och lite närmare Kyrkan, kan du ta av till vänster för en promenad till **Slätterna** och **Stocken**. Du kan också, efter att du passerat Kyrkan och är väl ute på **Landsvägen**, ta en stig till vänster för en promenad upp till **Långeland**.

• Lite kort om Pers udd

Innan man kommer fram till det populära friluftsbadet med släta granitklippor möts man av en härlig utsikt över holmar och skär och den under sommartid väl trafikerade farleden som sträcker sig ända upp till norska gränsen. Väl nere vid strandkanten visar sig många platser för att bekvämt ta sig upp och ner i vattnet.

15. Kyrkan

Torsdag 20 oktober 1904 invigdes den mycket speciella nationalromantiska kyrkan med drag av stavkyrka efter norsk modell, ritad av den kände arkitekten Adrian Peterson. Följande söndag, den 23 oktober, mitt under högmässotid, drabbades vår del av världen av det största jordskalvet på tusen år. Epicentrum låg i yttre Christiania (Oslo)-fjorden. Församlingsborna blev förskräckta och många trodde domedagen hade kommit. Kyrkan fick vissa sättningar och konstruktionen stärktes med två synliga järndragare i taket. Den har öppet som vägkyrka. Kyrkan är populär till bröllop och dop och året runt genomförs också konserter av olika slag.

16. Landsvägen

Detta är huvudleden in i och genom samhället. Utefter vägen har fram till 1950-60-talet alla samhällets service-inrättningar legat, bl a flera handelsbodas, bageri, slaktare, urmakare, skomakare, modist, bensinstation, hotell, post, telegraf, bank m m. Alla dessa är borta i dag och praktiskt taget samtliga hus har omvandlats till fritidsbostäder.

17. Stenhuggeri -"Konservfabrik"

Fabriken etablerades 1934 under namnet Hälleviks Konservfabrik och ingick i Boviks-koncernen i Lysekil. Här tillverkades sill- och grönsakskonserver med som flest 45 anställda. När fabriken lades ner 1976 på grund av avsättningsproblem flyttade Ströms Stenhuggeri och Oscarssons Teknik och Montering in i lokalerna.

18. Glössberget

Dr Rolf Hallgren satte upp vindflöjeln på Glössberget i form av ett vikingaskepp i början av 1920-talet. Hallgren var den förste provinsialläkaren i Hälleviksstrand. Det ursprungliga skeppet reparerades några gånger och det nuvarande är nytillverkat av Hälleviksstrands slip och varv. Namnet Glössberget kommer sig av att berget i solnedgång ger ett intryck av att glöda, dvs "glössa".

19. Lekplatsen Ängen, boulebana

På 1970-talet engagerade sig några föräldrar och ordnade lekplatsen. Marken ägs av en gård i Hällevik. Varje sommar hade man fest för barnen med bl a Bamse. Alla barn fick bulle och saft. Idag finansieras lekängens skötsel och arrende med lotterier på Midsommar och medlemsavgift. Nya redskap har kommit till bl a klätterställning och bordtennisbord. Boulebana finns också i anslutning till lekplatsen.

20. Hembygdsmuseum

På Rosanders väg 2 bodde Augusta Eliasson ensam många år. Efter hennes död gick huset till allmänna arvsfonden. Några driftiga kvinnor arbetade hårt för att få huset till museum. 1984 öppnades Morlanda Hembygdsmuseum. Alla Augustas ägodelar hade lämnats kvar och därför finns här idag ett stycke historia att visa för kommande generationer.

21. Källelia

Den branta vägen upp till berget har fått sitt namn av den pump med färskvatten, som stod där backen börjar. Alla hushåll hämtade vatten i de pumpar som fanns i Hälleviksstrand. När det var ont om vatten var pumpen låst och kön var lång den tid den var öppen.

22. Nya samhället på "Berget"

På 1990-talet såldes ett stort område på berget sydost om samhället. Ett 40-tal tomter styckades av och där finns nu stora hus i skärgårdsstil. Alla vita med röda tegelpannor, men endast få helårsboende.

23. Nya samhällen på "Fotbollsplan" och "Campingplatsen"

24. Sollidsvägen

Sollidsvägen lades ut mellan husen och vattnet på 1940-talet och går hela vägen fram till Hamnplan. Tidigare fick man gå över kullen in bland husen för att komma till varvet. För att få plats med trottoar var man tvungen att senare kapa två meter av den stora gula sjöboden. Här är sommardag mycket trafik med bilar, bussar och alla gående.

25. Mekanisk verkstad

På höger sida utmed Sollidsvägen ligger Mekaniska verkstaden. Den startades 1948 av Bertil Oscarson och drivs numera av hans son, Sven. De är inriktade på avancerade specialdetaljer till bl a bilindustrin.

*Du har nu kommit fram till en skarp högersväng på Sollidsvägen. Runtom kring här finns många intressanta platser att notera. Direkt till vänster ligger **Badet**, välbesökt från hela västra Orust sommardag. Lite till höger och hitom badet ligger en mindre **Lekplats** och en **Grillplats**. I huset närmast ryms **Toaletter, dusch och tvättmöjligheter** för gästande båtar. Ut mot hamnen på vänster hand ligger fest- och samlingslokalen kallad **Lokalen**. På havssidan av Lokalen finns ett stort **Jolledäck** och längs pontonbryggan finns **Gästhamnen**. Från Jolledäcket kan man ta sig via en helt nyanlagd **Gångbrygga** till nya **Starttribunen**. Väl tillbaka efter utforskningarna är det dags att ta sig vidare på Sollidsvägen in mot Hamnplan.*

• Lite kort om Lokalen

Samlingslokalen var från början ett varmbadhus. Nu är det ombyggt till en lokal för möten, bröllop och fester. Här finns ett välutrustat kök. Lokalen kan hyras via föreningen Hälleviksstrands Främjande.

• Lite kort om Jolledäcket

I anslutning till Lokalen ligger ett stort jolledäck, som tillhör segelklubben HKSS (Hälleviksstrands Kappseglingssällskap). Här samsas optimistjollar med andra mindre båtar, vilka några kan hyras. Vid bröllop och större fester i Lokalen används det generösa däck som en trevlig plats för minglande i kvällssolen.

• Lite kort om Gångbryggan och Starttribunen

Som en förlängning av Jolledäcket har under 2016-2018 byggts en Gångbrygga längs med vattnet. 2018-19 byggs också ett aktivitetshus som kommer att innehålla bastu, en mindre samlingslokal och starttribun för kappseglingar. Arbetet bedrivs med många frivilliga krafter, pengar från generösa privatpersoner och företagssponsorer samt medel från olika fonder och stiftelser. Syftet är också att i mån av medel förlänga gångbryggan till att ansluta till herrbadet längst ut på Andstensholmen.

• Lite kort om Gästhamnen

Längst ut på yttersta pontonbryggan finns ett 10-tal platser reserverade för gästbåtar.

26. Sjöbodsmuseum

1984 fick Morlanda Hembygdsförening ett fiskarhem att förvalta som museum. Däri ingick en sjöbod. Den innehåller en mängd redskap, kläder, segel och diverse föremål med anknytning till fiske, både på Nordsjön och utmed Västkusten.

27. Dammen

Där busshållplatsen och en gräsplan nu ligger var tidigare en vik av vattnet, en grumsedamm, från 1700-talets stora sillperiod. Området fylldes ut av bl a den sprängsten som bildades vid framdragandet i mitten av 1960-talet av vatten och avlopp genom samhället. Här låg tidigare ett badhus i strandkanten, som brann 1905.

28. Kullen

Det bergiga området sydost om busshållplatsen kallas Kullen. Här mellan husen gick tidigare den stig som ledde till varvet. Tre varvsägare, tre bröder Oscarson, bodde här med sina familjer.